

Heikki Sirviö

Syrjäseutujen liian helppo elämä?

Hyvinvointivaltio Veikko Huovisen satiireissa

Easy living in the hinterland? The welfare state in Veikko Huovinen's satires

In the discursive frame of the competition state the welfare state era is freely associated with lavish government expenditure, inefficiency, and outdated state structures. In its prime, however, the welfare state in Finland was seen as a radical and expansive modernization project. Regarding the principle of territorial equality, which is thought to have benefited especially the eastern and northern rural areas, an interesting phenomenon is the satirical critique of the welfare state by a prominent northern writer, Veikko Huovinen. In my interpretation Huovinen's satirical short prose of the 1960s and 1970s questioned the hegemonic discourses on class relations and state territoriality, particularly by targeting their cultural and political underpinnings. Under specific scrutiny in my analysis are the polarization and scaling of state space.

Keywords: political geography of literature, satire, state transformation, territorial integration/disintegration

Johdanto

[Romaanihenkilöiden keskustelu Ämmänsaaressa, Kainuussa]:

- *Että hotellikin on noin vaatimaton, sanoi Valtteri itkun ja naurun rajamailla.*
- *Eikö lie velaksi rakennettu, sanoi Sepe.*
- *Mutta en olisi uskonut, että täällä eletään vielä näin, 70-luvulla.*
- *Pitää olla, pitää olla surkeaa, päiviteli Valtteri.*
- *Voi, voi miten ihmisen on kärsittävä, sanoi Sepe.*
- *Tämä on rintamaiden riistäjien häpeä, jyrisi Valtteri.*
- *Tällaisiin oloihin sorrettaan kehitysalueen ihminen, vaikeroi Sepe.*
- *Ja hotellikin noin vaatimaton. Tämä on liikuttavaa. Itkisin koko surkeutta, vaan ei lähde nyt kyynel silmämunasta. Saru on kuivattanut kyynellähteeni.*
- *Lähdetään pois koko kylästä, sanoi Valtteri ääni vääpättäen.*
- *En halua olla kansallisen häpeän todistajana* (Huovinen 1970: 111).

Katkelma romaanista *Lampaansyöjät* kiteyttää osuvasti Veikko Huovisen kirjallisuuden erikoista suhdetta suomalaisen hyvinvointivaltion aluekehitykseen ja poliittiseen retoriikkaan. *Lampaansyöjien* ilmestyessä Suomussalmen keskustaajaman uusi hotelli oli nälkamaan maineeseen verrattuna huomattavan moderni rakennus, jonka tiiliseiniin oli epäilemättä sitoutunut lainapääomaa. Romaanissa on siten kyse aikansa yhteiskunnallisen keskustelun riistoretoriikkaan kohdistuvasta parodiasta ja retorisesti ironiasta, jotka kantavat puheenvuoron satirista kärkeä. Kerronnassa yhdistyy kaksi ääntä: ”pohjoisen” ja ”kansan” historiallisesti alisteista asemaa valtiokokonaisuudessa koskeva valitus ja muuttuneiden olosuhteiden ajankohtainen havainnointi, joka saa vääryyspaatosta trivialisoivan aksentin hotellia arvioivasta turistikpuheesta.

Huovinen tunnetaan pohjoisen kirjailijana, satiriikkona ja hyvinvointipolitiikan arvostelijana (esim. Karonen 2000; Rajala 2012; Kempainen

2014). On myös totuttu ajattelemaan pohjoisen valtioperiferian aivan erityisesti hyötynneen hyvinvointivaltion alueellisen tasaamisen politiikasta. Tätä taustaa vasten kysyn tässä artikkelissa, mikä oli hyvinvointivaltio ja mihin sen piirteisiin Huovisen satiiri kohdistui. Kysymyksiin vastaamiseksi tutkin, miten hyvinvointivaltioksi kutsutun valtiotyypin sosiaaliset ja alueelliset ristiriidat artikuloituvat Huovisen aikalaisteksteissä. Huovisen satiirin ”pohjoisuus” ei ilmene Suomen ytimen ja periferian yksioikoisena vastakkainasetteluna tai asettumisena ”kehitysalueen” puolelle ”rintamaiden riistäjiä” vastaan. Koska kyse ei ole tällä tavalla selkeästä poliittisesta asemoitumisesta, on tarpeen tarkastella kuinka Huovisen satiirien poliittinen maantiede jäsentyy.

Lyhytmuotoisten satiirien skaalapolitiikka ja moniaineksisuus

Valtiomuutoksen keskeinen ulottuvuus on valtioiden uudelleenskaalautuminen. Nykymuodoissaan se tarkoittaa useimmiten kansainvälisen talouskilpailun ehdoilla tapahtuvaa valtion kansainvälistämistä ja eriytyvää aluekehitystä. Valtiota onkin tarkasteltava skalaarisissa suhteissaan kompleksina ilmiönä (vrt. Brenner 1999: 41).

Tässä tarkoituksessa tutkin minkälaisia sisältöjä Huovisen tekstit antavat skalaarisille merkitsijöille kuten ihmissubjekti, paikallinen, maakunnallinen, kansallinen/valtiollinen tai kansainvälinen. Ymmärrän poliittis-maantieteelliset skaalat etäisyyden määreinä, hallinnan tekniikkoina ja kerronnan keinoina (Legg 2009: 235). Ne ovat siten sosiaalisia käytäntöjä tai niiden tuotteita, eivät sellaisenaan olemassa olevia rakenteita. Skaalojen historiallisuus tarkoittaa, ettei kyse ole vain tämänhetkisistä tiedollisista käytännöistä, vaan skaaloissa vaikuttavat aikaisemmat sosiaalisen rakentumisen kerrokset (MacKinnon 2010: 30–31). Huovisen satiirien skaalapolitiikalle leimallisena pidän epäilyä, joka kohdistuu paikallisen kansallistamisessa ja kansallisen kansainvälistämisessä toteutuvaan ihmissubjektien ja paikallisuuksien kulttuuriseen homogenisointiin.

Artikkeli jakautuu kahteen osaan: hyvinvointivaltion taustoitukseen ja Huovisen satiirien analyysiin. Aloitan tarkastelemalla hyvinvointivaltioon liittyneitä valtiostrategioita, niiden artikuloitumista hegemoniseksi diskurssiksi ja tähän diskurssiin kohdistunutta aikalauskritiikkiä. Suomen etelän ja pohjoisen eron kannalta huomionarvoisia ovat Huovisen satiirikon roolin tilalliset tulkinnat. Asetelman taustalla on pääkaupunkilaisen modernis-

min ja Huovisen varhaistuotantoa luonnehtimaan keksityn ”kainuismin” vastakkainasettelu, jonka skaalapolitiikassa pääkaupunki liitettiin kansainväliseen nykyaikaan ja maakuntia edustava Kainuu takapajuiseen kansalliseen menneisyyteen.

Analysoin satiiria muodollisena ratkaisuna sekä yhteiskunnalliseen muutokseen että kirjalliseen kritiikkiin. Aineistona käytän Huovisen ”lyhyitä erikoisia” (ks. jäljempänä), joita tulkiten kolmella tasolla. Suhteessa politiikkaan tekstejä tarkastellaan symbolisina akteina tai poliittisina tekoina. Sosiaalisella tarkastelutasolla huomio kohdistuu tekstien ideologiaan ja luokkasidonnaisiin arvoihin (ideologeemeihin). Historiallisen muutoksen tasolla tarkastelun kohteena on muodon ideologia, mikä tässä yhteydessä tarkoittaa satiirin muodon tulkitsemista erityisenä sisältönä suhteessa tuotantomuodon muutokseen (Jameson 2002: 60–62). Esitän analyysini kolmessa aluvussa, jotka keskittyvät 1) sosiaaliseen vastakkainasetteluun, 2) valtion alueellisuuteen ja 3) aikalaikeskustelun skaalapolitiittiseen problematisointiin. Tämän jäsennyksen pohjalta olen valikoinut lyhyitä kertomuksia pääasiassa kokoelmista *Kuikka* (1963), *Lyhyet erikoiset* (1967), *Mikäpä tässä* (1969) ja *Rasvamaksa* (1973). Näin siksi, että hyvinvointivaltioon liittyvät poliittiset strategiat ja rakennemuutos olivat kiivaan julkisen keskustelun kohteena erityisesti 1960- ja 1970-luvuilla.

Huovisen satiireissa konservatiivinen pyrkimys uutuuksilla ja muoti-ideoilla nauramiseen vuorottelee sovinnaisuuksien pilkan kanssa. Tällainen kaksisuuntaisuus on satiirille ominaista laajemminkin. Satiirin konservatiivinen impulssi varjelee yhteisön arvoja; subversiivinen impulssi taas kehittää rienauksesta esteettisen nautinnon (Greenberg 2011: 7). Satiirin kaksisuuntaisuudesta voidaan päätellä, että perinteiset tavat tarkastella sitä järkeen vetoavana, normatiivisena ja vääryyksiä korjaavana lajina eivät sovellu moderniin tai post-moderniin satiiriin (Weisenburger 1995: 15–22). Jo brittiläinen modernisti Wyndham Lewis (1934: 109) irrotti satiirin moraalista tarkoituspelistä ja puolusti sen taiteellisuutta eli naurua, huumoria ja älyä niiden itsensä vuoksi harjoitettuna. Moraaliset perustelut ja hvin aggressiiviset lähteet eivät välttämättä ole ristiriidassa keskenään, sillä moraalialia voidaan käyttää aggression oikeuttamiseen. Närkästys ja sadistinen mielihyvä saattavat seurata samoja ärsykeitä (Greenberg 2011: 5).

Voidaankin kysyä, onko satiirilla ”yhteiskunnallisen osallistumisen” luonnehtima kohde, vai onko parempi puhua satiirin edellytyksistä. Sikäli kun satiiri on läheisemmin tekemisissä käsitteellis-

ten rakenteiden ja diskurssien kuin välittömän todellisuuden kanssa, on sen hyökkäyksen kohdetta mielekkäintä etsiä satiirin kerronnasta ja tekstien välisyydestä (Weisenburger 1995: 18–19). Tästä syystä tarkastelen tulkinnassani sanan dialogista suuntautumista ja tekstin kielellistä kirjavuutta, jotka suhteutan kertomusten ”ideologiseen ympäristöön” (Bahtin 1979: 95, 121–122; Medvedev 2007: 52–54), eli hyvinvointivaltion prosesseihin ja niitä koskevaan keskusteluun. Ideologisen ympäristön aineksilla leikittely edellyttää korostunutta tietoisuutta niiden merkityksistä, mikä voi toimia politisoivan purkamisen edellytyksenä.

Hyvinvointivaltion strategiat, diskurssit ja aikalaiskritiikki

Hyvinvointivaltio strategiana ja luokkakompromissina

Hyvinvointi on edelleen politiikkapuheen keskeinen viitekohta. Hyvinvointivaltion sijaan puhutaan yleensä kuitenkin hyvinvointiyhteiskunnasta, millä otetaan etäisyyttä hyvinvoinnin valtiolliseen tuottamiseen. ”Hyvinvoinnista” yhteisen edun yleisimpänä nimittäjänä eivät ole irrottautuneet edes kaikkein kilpailuhenkisimmät valtiorakenteiden uudistajat.

Huovisen ”pohjoinen satiiri” johdattaa tarkastelemaan hyvinvointivaltiota poliittisesti kiistanalaisena ja ajallisesti muuntuvana. Jopa suomalaisen hyvinvointivaltion johtava ideologi Pekka Kuusi vieroksui käsitettä, koska se herätti ”[...] navettamaisia mielikuvia hyvinvointiyhteiskunnasta” (siteerannut Tuomioja 1996: 139). Suhtautuminen viittaa 1960-luvun käsitteellisen uutuuden valtiokulttuuriseen vierauteen. Hyvinvointivaltio-käsitteen muotoutumiseen vaikuttivat keskeisesti tutkijat, kuten Kuusen viitekohteena toimiva Gunnar Myrdal, joka jo 1930-luvulla esitti sosiaalisen vastuun siirtämistä perheiltä kunnille. Historiallista uutuutta merkitsi valtion ennennäkemättömän laaja taloudellinen ja sosiaalinen rooli, jota voidaan kutsua valtiovallan levittäytymiseksi ihmisten ja alueiden lävitse.

Poliittisen taloustieteen tutkimuksessa hyvinvointivaltiota on tarkasteltu esimerkiksi arvioimalla sosiaalisten tulonsiirtojen määrää, sosiaalipolitiikan laatua sekä niiden suhdetta legitimaatioon ja markkinoihin. Arvioinnin tuloksena on voitu erottaa historiallisesti ja tilallisesti määrittäytyneitä hyvinvointivaltiotyyppisiä, kuten liberaali, korporatistinen tai sosiaalidemokraattinen hyvinvointivaltio (Esping-Andersen 1990). Valtiomuutoksen tutki-

muksessa hyvinvointivaltiota on käytetty periodisointikäsitteenä. Suomen tapauksessa tietynlainen hyvinvointivaltiovaihe voidaan ajoittaa 1950-luvulta 1980-luvun loppuun (Moisio 2012). Toisinaan hyvinvointivaltion ”syntyä” on ajoitettu 1960- (Uljas 2013: 41) tai jopa 1970-luvulle (Hämäläinen 2012: 32). Nämä tiettyihin hallituksiin tai lakeihin ankkuroituvat tulkinnat eivät kuitenkaan riittävästi huomioi hyvinvointivaltiokehityksen kansainvälis-poliittista ja -taloudellista taustaa.

Sodanjälkeisessä tilanteessa muotoutunut eheytyksen politiikka pyrki vahvistamaan valtion sosiaalista koheesiota ja alueellista yhtenäisyyttä. Tavoitteisiin pyrittiin sosiaalisilla tulonsiirroilla ja alueellisella tasoituksella, eli jakamalla osuuksia yhteisestä isänmaasta (Moisio 2012: 74; Siltala 2009: 530). Hanketta motivoi pelko kommunismin kannatuksen kasvusta, jonka nähtiin uhkaavan vakiintunutta yhteiskuntajärjestystä ja vahvistavan Neuvostoliiton mahdollisuuksia poliittisen painostukseen. Kylmän sodan asetelmissa Suomen kansainvälisoikeudellista suvereniteettia, alueellista koskemattomuutta tai yhteiskuntajärjestyksen perustaa ei voitu pitää itsestäänselvyyksinä.

Eheytyksen politiikka tähtäsi lojalleen valtiokansalaisen kasvattamiseen ja valtiovallan legitimaation vahvistamiseen koko valtioalueella. Hyvinvointivaltiota ei tätä taustaa vasten voida ajoittaa yksin poliittisten voimasuhteiden muutoksen perusteella (vasemmistoenemmistöinen eduskunta 1958 hyvinvointivaltiokehityksen käynnistäjänä, Uljas 2013: 45) tai arvioimalla hyvinvointipolitiikan institutionalisoitumisen astetta (esim. ”hyvinvointivaltion tärkeät vuodet” alkaen peruskoulusta ja terveyskeskuksista vuonna 1972, Hämäläinen 2012: 32). Hyvinvointivaltion poliittisen dynamiikan kannalta oleellinen oli maalaisliiton ja sosiaalidemokraattien vähitellen muodostunut yhteisymmärrys sosiaalisen ja alueellisen eheytyksen toivottavuudesta. Puoluerajoja ylittäneenä jakolinjana toimi suhtautuminen aluepolitiikkaan. Maalaisliiton ja sosiaalidemokraattien yhteisymmärrystä kysymyksessä on nimitetty aluepolitiikan kansalliseksi suuntaukseksi. Aluepolitiikkaa tuhlauksena pitävä kansantaloudellinen suhtautumistapa yhdisti puolestaan oikeistoa, mukaan lukien oikeistososiaalidemokraatit (Moisio 2012: 75).

Hajautetun hyvinvointivaltion kaudella sosiaalisen ja alueellisen tasa-arvon periaatteet vakiintuivat julkisessa keskustelussa laajasti jaetuiksi viitekohteiksi. Sosiaalisen tasoituksen lainsäädännöllistä perustaa loivat esimerkiksi lapsilisäjärjestelmä 1948, valtion työttömyyskorvaukset 1959, työeläkelaki 1961, kansaneläkejärjestelmä 1965, perus-

koulu-uudistuspäätös 1968 sekä kansanterveyslaki 1972. Lainsäädännön universaalisuus tähtäsi alueelliseen tasoitukseen, jota pyrittiin lisäksi edistämään erityisellä kehitysaluelainsäädännöllä 1966 alkaen (Vartiainen 1998: 2–3; Moisio 2012: 73).

Materialistisen valtioteorian perspektiivistä hyvinvointivaltiota määrittänyt tietynlainen kasautumisstrategia, eli pääomakiertoon liittyvä järkeily (Jessop 1990; 2008). Kasautumisstrategia voidaan ymmärtää eheytyksen strategian toiseksi jalaksi, jolla vahvistettiin valtiontalouden perustaa. Sillä pyrittiin suhteellisen suljetun kansainvälisen talouden oloissa tehostamaan kansallisen pääoman muodostusta ottamalla valtion tuella käyttöön hyödyntämättömät alueet ja väestö. Pohjois-Suomessa kyse oli suureksi osaksi valtion hallussa olevan maomaisuuden ja runsaan halvan työvoiman saattamisesta pääoman arvonlisäyksen piiriin, mikä tapahtui korostuneen valtiojohtoisesti ja usein yksityisten pääomafraktioiden tavoitteiden vastaisesti.

Eheytyksen ja pääoman kasautumisen strategiat rakensivat hyvinvointivaltioksi kutsuttavaa hegemonista projektia, joka kykeni varsin tehokkaasti sovittelemaan valtion ja pääomafraktioiden intressejä. Hegemonia edellytti eliittien yhteisymmärryksen lisäksi taloudellisesti alisteisten luokkien hyväksynnän saavuttamista (Jessop 1990: 201). Näin muotoutunut ”yhden kansakunnan politiikka” kykenikin sosiaalisilla reformeilla ja alueellisella tasoituksella hankkimaan poikkeuksellisen laajan populaarin kannatuksen. Voimien kokoaminen oli mahdollista laajasti jaetun kansallisen edun käsitteen turvin. Suurvaltojen vastakkainasettelun hallitsemassa kansainvälisessä politiikassa ja Neuvostoliiton voimakkaan painostuksen alaisena suvereniteetin säilyttäminen vaati yhtenäisyyttä vahvistavia keinoja, kuten hyvinvointivaltion luokkakompromissia. Käsitös valtiosuvereniteetin uhanalaisuudesta ja sen säilyttämisen toivottavuudesta kokosi eliitin ja intellektuellit (kuten kirjailijat) laajasti hegemonisen projektin taakse (vrt. Gramsci 1916). Skaalapolitiikasta tulkittuna kyse oli kansallisen toiminnan tason lujittamisesta, joka sai merkityksensä kansainvälisestä valtopoliittisesta kilpailusta.

Diskursiivisen hegemonian käsitteellä viitataan hegemonisen projektin artikulaatioon ja tiettyjen olettamusten ja järkeilyjen muodostumiseen yhteiskunnallisesti lähes kyseenalaistamattomiksi (esim. Jessop 2008: 48–52). Hyvinvointivaltiokehityksessä tällaiseen asemaan nousivat julkisten menojen kasvuun, elintason kohoamiseen, eturyhmien kamppailuun ja kansalliseen luokkakompro-

missiin kytkeytyneet talouskasvun ja täystyöllisyyden tavoitteet. Huovisen satiiri politisoitui juuri suhteessa hyvinvointivaltion diskursiiviseen hegemoniaan: kirjallisuus ammentaa aikakautta määrittävästä diskursista ja ideologisesta ympäristöstä, joihin sisältyvät esimerkiksi poliittinen retoriikka, sosiaaliset kielet ja järkeilytavat (esim. Medvedev 2007: 52–8; myös Vološinov 1990). Satiiriin kohteiksi joutuessaan ne asetetaan ironisoiviin kertomuksellisiin yhteyksiin ja ne höystetään kertojan tai tekijän parodisilla aksenteilla (Bahtin 1979).

Hyvinvointivaltion diskursiivinen hegemonia

Hyvinvointivaltion tärkeimmät ideologiset tekstit, Urho Kekkosen pamfletti *Onko maallamme malttia vaurastua* (1952) ja Pekka Kuusen *60-luvun sosiaalipoliittikka* (1961), korostavat talouskasvun sekä tasoituspolitiikan yhteyttä valtiosuvereniteetin turvaamiseen. Kekkosen pamfletti tähdensi valtiolisten investointien välttämättömyyttä tilanteessa, jossa Suomi näytti sotakorvausten suorittamisen ja Helsingin Olympialaisten myötä selvinneen toisen maailmansodan vaikeuksista ja palaavan kansainväliseen yhteisöön (Jussila *et al.* 2009: 279). Samana vuonna 1952 ilmestyi Huovisen esikoisromaani *Havukka-abon ajattelija*. Sotien myötä valtion rooli yhteiskunnan kokonaisuudessa oli muodostunut keskeiseksi. Silti 1950-luvun Suomessa esiintyi voimakkaita pyrkimyksiä valtion menojen karsimiseen, mitä motivoi tahto palata taloudellisen liberalismien ideaan valtion tehtävistä (Uljas 2013: 41). Kekkosen argumentaatio pyrki hillitsemään sekä tuotantokustannuksia nostaneita palkkavaatimuksia että valtion menoja kasvattaneita tulonsiirto-odotuksia, jotta kansantalouden pääoma olisi ollut keskitettävissä talouden suorituskykyä kasvattaviin investointeihin (Kekkonen 1952: 18–24, 85–87). Taloudellinen järkeily perustui käsitykseen vahvan valtion välttämättömyydestä Suomen pääomaköyhässä ja turvallisuuspoliittisesti herkässä asemassa. Pamfletti korosti tarvetta luoda talouskasvua valtiollisilla investoinneilla rahoitetun suunnitelmallisen teollistamisen kautta.

Kekkosen pamfletin poliittisena *kairos*-hetkenä esitetään tilaisuus suunnata sotakorvausten loppumisen myötä vapautuvat resurssit Pohjois-Suomen teollistamiseen. Pamfletin päättää talusliberaaleja oikeistovoimia vastaan suunnattu vetoisuus valtion alueellisesta yhtenäisyydestä: ”[...] sellaiset henkilöt, jotka periaateystistä sanovat vastustavansa valtion mukaantuloa Pohjois-Suomen rakentamiseen, teoissaan vastustavat Pohjois-Suomen kohottamista muun Suomen tasolle” (Kekkonen 1952: 129). Kekkosen skaalapo-

litiikan ytimessä oli ihmisten, paikkojen ja alueiden kiinnittäminen kansalliseen kokonaisuuteen kansainvälisen politiikan ja talouden paineissa.

Myös Huovisen kirjailijanuran alku ajoittuu 1950-luvulle. Esikoisromaani *Havukka-abon ajattelija* (1952) oli kirjallinen menestys. Luokkaeroja soveltavan huumorin kautta se on tulkittavissa eheytyksen politiikkaan kytkeytyvänä symbolisena aktina. 1950-luvun kirjallisuuskeskustelussa Huovisen romaani toimi kiistakapulana perinteisen kansankuvauksen ja kirjallisen modernismin vastakkainasettelussa, jossa osapuolina olivat kansallista perinnettä painottavat konservatiivit ja kirjallisuuden uudistumista vaativat modernistit. Alueellisesti kiistan osapuoliksi ymmärrettiin Helsingin modernistit ja Tampereen realistit, sekä näiden keskusten ja ”esteettisten järjestysten” ulkopuolisia varten keksitty ”kainuistien” ryhmä, johon Huovisen lisäksi liitettiin esimerkiksi Marko Tapio ja Reino Rinne (Tarkka 2001; Carlsson *et al.* 2010).

Kirjoituksessaan ”Kainuusta Etelään” kriitikko Pekka Lounela moitti *Havukka-abon ajattelijan* kautta Suomen kirjallisuutta sisämaahan ja pohjoiseen hakeutuvaksi eksotiikaksi ja vaati kirjallisuuden suuntautumista sivistyneisiin ja urbaaneihin aiheisiin (Lounela 1953). Syntyneessä keskustelussa kainuisteja puoltava Matti Kuusi rinnasti Huovisen kirjallisen menestyksen Kekkonen talouspoliittisiin kaavailuihin, ja katsoi pohjoisiin ”aihealueisiin” suuntautumisen osoittavan kansakunnan uutta ekspansiosuuntaa (Kuusi 1953: 315).

Kekkonen pamfletin tavoin Pekka Kuusen *60-luvun sosiaalipoliittikka* korostaa talouskasvun ja elintason kohottamisen välttämättömyyttä. Sen asetti kansainvälinen kilpailu, jossa katsottiin olevan kyse paitsi menestyksestä, myös selviytymisestä: ”Jos mielimme Ruotsin ja Neuvostoliiton, kahden kasvatietoisen ja -kykyisen kansan, välissä jatkaa omaa elämäämme, me olemme tuomitut kasvamaan” (Kuusi 1963: 34).

60-luvun sosiaalipoliittikka perustelee sosiaalipoliitiikan merkitystä talouspolitiikan kannalta. Osana suunnitelmallista ja kasvuhakuista talouspolitiikkaa tulonsiirtoja ei tullut ymmärtää tuhlauksena, vaan kansantalouden dynaamisuutta ylläpitävinä sijoituksina. Tulonsiirtoja ei siis kannattanut tarkastella vain yhteiskuntarauhan kannalta pakollisina menoina, vaan ne tuli ymmärtää tehokkaina alueen ja väestön hallinnan instrumentteina.

”Passiivisen väestön ongelmaa” Kuusi havainnollistaa kaunokirjallisuilla viittauksilla Ryysyrannan ja Putkinotkon agraariköyhyyteen (Kuusi 1963: 54–7). Aluesuhteen kannalta Kuusen teoksen huomiota herättävä piirre on toistuva vertailu Helsingin ja valtioperiferian ongelmia edustamaan nostetun Kainuun kesken. Katson Huovisen kirjallisuuden skaalapolitiikan suuntautuvan juuri tällaista Kainuun käyttötapaa vastaan. Siinä vaikuttaa halu kiistää pohjoisen periferian maine yksinomaisena kurjuuden työssijana. Kuusen tarkastelussa perifeerisen pienviljelijäväestön pulmana oli rahatuloa ja kulutusmahdollisuuksia tarjoavien kausiluontoisten töiden vähyyttä. Kuusi puhuikin ”pienviljelijän lisäansio-ongelmasta” (Kuusi 1963: 119).

Taloudellinen passiivisuus oli ristiriidassa Kuusen ajaman kansantuloajattelun kanssa, ja se jarrutti tuotantosuhdeiden läpituokeman subjektin, aktiivisen kuluttajakansalaisen, kasvattamista.

Valtion sosiaalipoliittisena käytäntönä työllisyystöiden paikallisesti tarjoama rahatulo piti niukkuudestaan huolimatta maalaisväestöä paikoillaan. Kuusen tavoittelema kansantalouden kasvudynamiikka edellytti kuluttajakansalaisista koostuvaa liikkuvaa väestöä, joka saattoi sijoittua arvonnäkökulman kannalta optimaalisesti. Työllisyystöinä tarjottavat lapiotyöt olivat tarkoituksenmukaisia niin kauan kun infrastruktuurin rakentamiselle oli tarvetta. Kuitenkin niiden tilallinen kiinnitys ehkäisi suunnitelmallista investointipoliittikkaa. Muualla maassa sijaitsevat siirtotyömaat, joille työttömät saatettiin osoittaa, aiheuttivat tyytymättömyyttä. Tämä ohjasi rahoitusta nimenomaan työttömyysalueille. Siirtymistä rahalliseen työttömyyskorvaukseen Kuusi puolsi juuri liikkuvuuden lisäämisellä (Kuusi 1963: 127–129).

Esimerkkinä aikakauden poliittisista kiistoista ja retorikasta lainattakoon Hertta Kuusisen työllisyyspoliittista eduskuntapuheenvuoroa siirtotyömaista:

Juuri päättyneen eduskunnan joululoman aikana SKDL:n eduskuntaryhmän kansanedustajat olivat jälleen käynnillä lukuisilla valtion työllisyys- ja siirtotyömailla – valitettavasti vain meidän ryhmämme jäsenet. Nämä ryhmämme jäsenten kertomukset noilla työmailla vallitsevista olosuhteista ovat monessa suhteessa suorastaan karmea kuuluttavaa. Siirtotyömaat, joita kansa nimittää tämän päivän keskityslleireiksi, näyttävät olevan työvoimaviranomaisten yleinen tavoite. Niihin pyritään mm. sen vuoksi, että toivotaan miesten kieltäytyvän lähtemästä niille, jolloin työttömyyskortit tyhjenisivät ja tilastonumerojen valossa työttömyys saataisiin loppumaan tai ainakin tuntuvasti vähenevän (Valtiopäivät 1963, Pöytäkirjat I, 50).

Tämänkaltainen ideologisesti jäykkä poliittinen puhe, jossa valtiovalta kapitalistisessa yhteiskunnassa näyttäytyy työväen tarkoituksellisenä sortaja-

na, muodosti Huovisen satiirien tärkeän kohteen. Hertta Kuusisen holtiton historiallinen vertaus (keskitysleiri) on oiva esimerkki parodisten kehitelmien kasvualustasta.

Vaikka Kuusen kaavailemassa tulevaisuudessa Pohjois-Suomi luovutti väestönsä kansantalouden kannalta tehokkaimmin sijoitettavaksi, tulee aluepoliittinen kompromissi esille tavassa, jolla sosiaalipolitiikan tehtäväksi nähtiin pehmentää tilastollisesti ennakoitua rakennemuutoksen rajuutta: pääoman arvonlisäyksen tehostumisvaateiden mukaisesti maaseudun suurten ikäluokkien oli siirryttävä palkkatyöhön ja kaupunkeihin. Tähän voitiin valmistautua koulutus- ja teollistamispolitiikalla, eli edistämällä ammatillisia valmiuksia ja luomalla työpaikkoja.

Teollistamispolitiikka muodostui 1960-luvun myötä aluepoliittiseksi kysymykseksi kiisteltäessä siitä, missä uusien työtilaisuuksien oli sijaittava. Keskustelussa kehitysalueiden talouden edistämisestä korostuivat maakuntiin suunnatut valtiolliset investoinnit, jolla pyrittiin tehostamaan luonnonvarojen ja työvoiman käyttöä. Hyvinvointivaltion sosiaalisen ja alueellisen cheyden tavoitteille tyypillisenä kompromissina väestön siirtyminen maataloudesta teollisuuteen paikkakunnan sisällä toteutti arvonlisäyksen vaateen, mutta patosi ”väestövirtoja” (Valtiopäivät 1965, Pöytäkirjat II, 1463). Nopean rakennemuutoksen hallinnan vaikeudesta ja politiikan osittaisesta epäonnistumisesta todistaa kuitenkin suomalaisten massamuutto Ruotsiin. Kuusen tulevaisuuden ihminen, taloudellisten mahdollisuuksien liikutteleva subjekti, saattoi siirtää tuottavuutensa myös valtakunnan rajojen ylitse.

Valtiomuutoksen aikalaeskritiikki

Huovisen satiirien tekstienvälisyyden ja hyvinvointivaltion kiistanalaisuuden tunnistamiseksi on hyödyllistä tarkastella aikalaeskritiikkiä. Valtiopäiväpöytäkirjojen parlamentaarista keskustelusta 1960- ja 70-luvuilla käy ilmi, että kiistelyn peruslinja koski valtion vastuiden lisäämistä ja niiden rahoittamista. Kyse oli tietenkin poliittisessa kamppailussa normaalista etujen ja haittojen jakamisesta, mutta tietynlaisesta diskursiivisesta hegemoniasta todistaa, ettei alueellisen ja sosiaalisen tasa-arvon tavoitteita sinänsä juurikaan kyseenalaistettu. Syväisiin ideologisiin eroihinkin jäljitettävät kiistat artikuloituvat useimmiten kysymyksenä valtion taloudellisista mahdollisuuksista.

Esimerkiksi keskustelussa tulo- ja menoarvista vuodelle 1977 edustaja Eero Lattula (kok.) tarttui talouskasvun ja valtion menojen suhteeseen

oikeistososiaalidemokraatti Kaarlo Pitsingin esittämiin näkemyksiin vedoten:

Suomen sosialistinen talousihmehän on ollut tuo kuuluisa Sorsan hallitus, hallitus joka onnistui nostamaan verotaakan kansalaisten ja yritysten osalta suuremmaksi kuin tuo verotaakka oli viime sotien aikana, ja tuo hallituksen onnistui luomaan Suomeen hätätilan rauhan aikana. Maaherra Pitsinki on yrittänyt etsiä julkisuudessa syytä niistä menoista, joita valtiolle aiheuttavat perinteiset valtion palvelut, nimittäin maanpuolustus, järjestys ja turvallisuus, hallinto ja oikeuslaitos, posti, rautatiet, maantiet. Mutta sieltä hän ei syytä löydä. Kaikki nämä palvelut ovat taantumassa, hän aivan oikein sanoo, ja toteaa: ”Syy löytyy muualta, nimittäin siitä, että valtion uusimmat toimialueet ovat paisutetut valtavasti”, ja hän jatkaa: ”Koko rakennelma lepää tosiasiallisesti sen ajatuksen varassa, että verotusta voidaan jatkuvasti kiristää” (Valtiopäivät 1976, Pöytäkirjat 3, 1981).

Huovisen satiireissa on juuri Lattulan ja Pitsingin kysymyksenasettelun tavoin jäsentyvä oikeistolais-konservatiivinen juonne. Yhdellä tasolla satiiri suuntautuu selväpiirteisesti valtiovallan vastuiden kasvattamiseen ja alati kiristyvään verotukseen. Tämän keskustelun kannalta edustavin esimerkki Huovisen tuotannossa on *Lentsu* (1978).

Kokonaan toisista lähtökohdista kumpusi hyvinvointivaltioideologian perinpohjaisin kritiikki, Pentti Linkolan luontoajattelu. Linkola esitti kritiikkinsä peruslinjan jo esseessä *Runo-Suomi vai hyvinvointivaltio?* (1960), joka kyseenalaistamalla teollistamisen välttämättömyyden haastoi cheytys- ja aluepolitiikan kansallisen ja kansantaloudellisen järjeyden. Essee torjuu talouskasvu- ja elintasotavoitteet ja puolustaa yksinkertaista maalaiselämäntapaa (Linkola 2008: 12–13). Linkola pyrkii osoittamaan työttömyysongelman keinoitekoisuuden ja kritisoi kansainvälisen kilpailun toimintapakkoihin vetoamista. ”Mitä on tämä ’armoton kilpailu’ – nähdäkseni lähinnä insinöörien päässä syntynyt fantasiakuitelma, joka valtavalla suggerointikampanjalla on juntattu ihmisten päihin ja siten todellisuudeksi” (Linkola 2008: 15). Aikakauden poliittisiin asetelmiin nähden huomiota herättävä piirre on Linkolan keskittyminen ”saksalais-amerikkalaisen” elämäntavan kritiikkiin. Voimistuvan Neuvostoliiton haastetta ei käsitellä.

Myös Erno Paasilinna profiloitui satiirikoksi journalistisilla kiistakirjoituksillaan ja kaunokirjallisuudella tuotannollaan. Varsinkin myöhäinen essee *Joko Lappi on loppu?* (1990) polemisoiti itseymmärrykseltään edistyksellisen ja alueellisia kehitys-

eroja tasoittavan hyvinvointivaltion aluesuhdetta väittämällä sen merkinneen Lapin kolonialistista haltuunottoa ja hyväksikäyttöä. Paasilinna eroaa Huovisesta jyrkimmin julkiselta profiililtaan: hän oli hyvinvointivaltiovaiheen keskeinen ja näkyvä kulttuurivaikuttaja; sen sijaan Huovisen suhde julkisuuteen ja kulttuuripolitiikkaan oli kirjallisuutensa suosioista huolimatta ambivalentti, ellei vihamielinen. Kirjallisenä äänenä Paasilinna esiintyi kuivana ilkeänä ja kaikkietävänä poleemikkona, kun taas Huovisella satiiriakin leimasivat huumori ja kauno-kirjallinen monimielisyys (vrt. Riikonen 2012).

Hyvinvointivaltion prosessien rinnalla on tarkasteltava niitä tapoja, joilla Huovisen satiirikon rooli on saanut tilallisia merkityksiä. *Suomen Kirjallisuushistoriassa* (Niemi 1999: 181) Juhani Niemi luonnehtii Huovista ”juurilleen juuttuneeksi” lauseessa, joka kertoo hänen kirjallisuutensa ajallisesta muutoksesta. Pekka Tarkan mukaan “[...] Huovisen tuotannon maaperää on erämaiden saartama pohjoinen taajama [...]” (Tarkka 2000: 57). Jukka Kempinillekin maantieteellinen sijainti on osa satiirikon arvoitusta ”*Suuri Sosialidemokraattinen Kertomus (hyvinvointivaltio, kansalaisyhteiskunta) ei kiinnostanut Huovista lainkaan. Hän vain istui Sotkamossa ja juputti?*” (Kempinen 2014).

Huovinen yhdistettiin siis sekä kansallisen kirjallisuuden jatkumoon, että sen pohjoiseen orientaatioon. Satiirikon kirjallinen rooli tulkittiin etäisyydeksi ja eristyneisyydeksi kulttuurisen vallan ytimestä.

Hyvinvointivaltiokritiikin kontekstissa Huovisen satiirit on tarpeellista rinnastaa juuri valtion vastuita rajoittavaan konservatiivisuuteen ja toisaalta myös Linkolan ekokritiikkiin, jota kommentoidaan tuotannossa useaan otteeseen (esim. 1969: 153–159). Silti satiirien monimielisyys ottaa etäisyyttä mihin tahansa helposti nimettävään ideologiseen positioon. Oikeistokonservatiiveista Huovinen eroaa antimilitarismissaan, syväekologeista metsänhoitajan näkemyksellään.

”Lyhyet erikoiset” – analyysi Huovisen teksteistä

Valtiollinen eheys ja luokkakompromissi

Kokoelman *Kuikka* avaa seitsemän kertomuksen sikermä *Pieni Lapin sarja*. Loput kahdeksantoista proosakappaletta on otsikoitu nimellä *Vapaita subteita*. Rakenteen Huovisen kertomuskokoelmille tyypillinen. *Kuikka* sai 1960-luvulla vielä kaksi seuraajaa: *Lyhyet erikoiset* (1967) ja *Mikäpä tässä* (1969). Ensimmäisen humoreskikokoelman merkitys on

ymmärretty hyvin: Erno Paasilinna (1996: 214) tunnisti siinä satiirikon kynänjaljen; Vesa Karosen mielestä ”*monumentaalinen Kuikka [...] purkaa ja terrorisoi loogista maailmaa*” (1997). ”Lyhyitä erikoisia” ilmestyi vuosien 1963–1993 välisenä aikana kaikkiaan kahdeksan kokoelmaa. Niissä yhdistyivät lukuisia tekstilajeja, kuten satiiri, faabeli, parodia, humoreski, burleski, novelli, lastu, pakina ja anekdootti (Liukkonen 1997: 86–87). Liukkonen tulkinnaan mukaan kertomusten poukkoileva moniaineisyys ja ristiriitaisuus tuottavat entistä purevampaa satiiriä. Kirjallisen muodon tasolla ”lyhyet erikoiset” tarjosivat joustavan keinon kommentoida 1960-luvun laajenevaa ja politisoituvaa julkista keskustelua.

Aloitetaan 1960-luvun ”lyhyiden erikoisten” analyysin tarkastelemalla tapaa, jolla Huovisen satiiri kytkeytyi eheytyksen politiikkaan korostaen kansallista yhteenkuuluvuutta ja ivaten luokkakompromissia hajottavia voimia. Huovisen satiirien luokkavastakohtaisuudessa pidän keskeisenä talouskasvun ja tasoittuvan tulonjaon myönteistä hahmotusta. Kertomusten asetelmat rinnastavat kohoavan elintason vasemmistolaiseen riistoretoriikkaan tavalla, joka saa sen näyttämään vanhentuneelta. Vastakkainen jännite muodostuu elintason kohoamisen ja sen ruokkiman törsäyskulttuurin välille (Rajala 2012: 209). Tässä suhteessa satiirikon paheksunta kohdistuu paitsi vulgaariin materialismiin, myös vauraudella erottautumiseen sosiaalista koheesiota hajottavana voimana. Tätä talouskasvun kaksoishahmotusta voidaan analysoida nimeämällä nämä toistuvat luokkadiskurssiin liittyvät piirteet riiston ja herrastelun ideologeiksi (vrt. Jameson 2002: 73).

Kuikkaan sisältyvä pakina *Poliittinen elämä Suomessa talvella* tuo luokkajano tekstin tasolle. Aihe on jaettu alalukuihin *Herrat, Talonpojat* ja *Työläiset*. Otsikon talvi on poliittisen elämän parodisen määrittelyn tuntomerkki, jolla kertoja virittää odotuksia: ”*Talvella riehahtavat Suomen lumimiesten tunteet intobimoisiksi?*” (Huovinen 1963: 99).

Kutakin luokkaa tarkastellaan olemassaolonsa ristiriidoissa. Luokkien kulttuurista statusta karotetaan radion toivekonsertin avulla, josta herrat kuuntelevat alkupuolen ”ulkolaiset” kappaleet, talonpojat ja työläiset jälkipuoliskon selväsanaiset kotimaiset. Herrojen kohdalla korostuu käsitteen luukuvuus, sillä pakinan mukaan 1960-luvun Suomessa ”herra” saattoi viitata koulutustasoon, omaisuuteen, ammattiasemaan tai muuten vain herrahtavuuteen. Yhteiskunnan voimakenttä hahmottuu muuttuvana, vaikkakin ongelmiaan uusin tavana. Seuraava muotoilu palaa yhteiskunnasta

kirjallisuuteen tavalla, joka nostaa satiirin kohteeksi symbolisen herrastelun (vrt. Pylkkö 2006):

Herroja kaikki vihaavat, ja herroiksi kasvattavat monet työläiset lapsiaan. Monesti vähäväikeisten lapsista tulee niin kopeita herroja, etteivät hyväksy mitään kansanomaista, eivät edes kirjallisuuden kansankuvauksia (Huovinen 1963: 100).

Herroja koskeva loppupäätelmä korostaa kuitenkin hyvinvointivaltion perustavaa järkeilyä suvereniteetin ja yhteiskuntajärjestyksen turvaamisesta: ”Sanotaan, mitä sanotaan, parempaa herraa suomalaiselle ei löydy Aasiasta eikä Euroopasta kuin on suomalainen herra” (Huovinen 1963: 101). Alueellisen eheytyksen aspektiin liittyen herrojen mainitaan raivaavan tietään yhtäläillä Etelä- ja Pohjois-Suomessa. Käsitteen laveus ja sosiaalisen nousun olettamus oikeuttavat kansallista suvereniteettia vahvistavan loppupönnön, jonka mukaan “[...] suomalainen herra on säilyttävä paikkansa yhteiskunnassa” (Huovinen 1963: 101)

Talonpoikien luokan sijoittaminen tekstissä vertautuu sen sijoittumiseen yhteiskunnassa: omistavina mutta toisaalta ruumiillista työtä tekevinä talonpojat ovat metaforisesti (ja alkioalaisesti) herrojen ja työläisten välissä. Talonpojan olemassaolon ristiriidat liittyvät rakennemuutoksen, sosiaalisen nousun ja valtiovallan levittäytymisen ilmiöihin: “[...] Pohjoisessa poronliba ja Etelässä omenat ja rypsiöljy tekevät sen, että talonpoikien lapsista tulee aika paljon virkamiehiä ja muita herroja, joilla on liian iso palkka, jonka talonpoika veronmaksajana joutuu maksamaan” (Huovinen 1963: 102). Ei myöskään ole aivan selvää, onko suomalainen talonpoika ovela vai tyhmä. Kertoja viittaa taloudelliseen viekkauuteen, mutta toisaalta myös herrojen johdettavaksi antautumiseen. Eheytyksen hengessä ovat maalaisväestön kuvauksen päätelmät toiveikkaan monimieliset: ”Monta kableja ja kummitusta istuu pirtin penkillä Suomessa talvella, mutta kyllä yleensä talonpoika on virkeä, edistysellinen ja mieleltään terve, kyllä se niin on” (Huovinen 1963: 103).

Työläisten luokka kuvataan asemaltaan liikkuvimpana, koulutuksen kautta herroiksi ja maanhankintalain myötä talonpojiksi muuttuvana. Työväen merkitys tunnustetaan yhteiskunnan materiaalsen olemassaolon kannalta perustavaksi ja työläiset kunnianarvoisiksi ihmisiksi. Kuitenkin työväenluokka saa Huovisen politiikka-kuvauksessa osakseen muita luokkia runsaammin ironiaa. 1960-luvun vasemmistolaisista julkisista keskustelu huomioidaan näin: ”Yleensäkin työläiset ovat melko vihaisia, eikä heitä saa loukata niin paljon kuin herroja”

(Huovinen 1963: 104). Kertojan *ressentiment* ilmaistaan liioittelevasti konservatiivisen moraalidiskursusin ja yhteiskunnallisen selittämisen rajalla:

Paitsi palkkakajutuista, ovat työläiset siitäkkin katkeria, kun heillä on kymmenen tai viisitoista lasta, mikä on herrojen syytä, samoin kuin sekin, että joidenkin työläisten on joutava kaikkei rahat ja tapeltava. Mutta pakkohan on ryyppätä, kun on huonot sosiaaliset olot ja vihainen akka. Kyllä se sitä on! (Huovinen 1963: 104).

Luokkasuhteiden ristiriitojen kuvaus tähtää kansallisen yhteenkuuluvuuden vahvistamiseen. Tästä syystä lopetus vahvistaa työläiset muiden luokkien lailla isänmaalliseksi henkilöiksi. Kiinnostavasti poliittinen elämä samastetaan luokkasuhteisiin, jotka kuvataan tulkinnanvaraisina ja liukuvina, ei suinkaan kategorisina eroina.

Toinen eheytyksen politiikan kannalta kiinnostava satiiri ruokalistoineen ja vartijoiden pätevyyskriteereineen on ”lyhyiden erikoisten” *Parempi kohtelu keskitysleireille* (Huovinen 1967: 65–74). Se kiinnittyy kehittämässään hyvinvointivaltion demokraatiakäsitykseen, jonka mukaan jokainen kansalainen poliittisesta vakauksesta riippumatta on osa poliittista yhteisöä, myös ”ryömäläiset” (Suomen - Neuvostoliiton rauhan ja ystävyuden seuran perustajan Mauri Ryömän mukaan), kuten sotavuosina turvasäilöön suljettuja kommunisteja nimitettiin. Kertojan mukaan puhe on kuitenkin toisinajattelijoina yleensä (Huovinen 1967: 65).

Myös tulevina aikoina on Suomella ja muilla valtakunnilla oleva ryömäläisensä. Missä määrin raakalaismaiset nullistukset meitä sivuavatkin, yksi on selvää. Pienellä kansalla on kaikkein vähiten varaa riveta pinaamaan ja tappamaan toisinajattelia kansalaisiaan (Huovinen 1967: 66).

Mietinnön logiikka muistuttaa samoihin aikoihin eheytyksen politiikkaan omaksuttuja Ralf Dahrendorffin konfliktinsäätelyteorioita (esim. Dahrendorff 1969). Sovinnollisuus muuntuu kaksiääniseksi vasemmiston voimistumisen satiiriksi, jossa on pükki myös YVA-sopimuksen suuntaan.

Ei olisi haitaksi oivaltaa, että jos sota tai muu möykääminen hävitään, hyvin hoidetut ryömäläiset ovat verraten lojaleja leiriltä päästessään, kun taas äärimmilleen pinatut ryömäläiset ryntäävät areenoille kuin perseeseen ammutut karhut, ja heistä on kiusaa vuosikymmeniä. Tämä varoitus on sikäli paikallaan, ettei pieni maa osaa ennustaa, kuka suursodat voittaa.

Tähän asti on mm. Suomella ollut outo nokkavainu olla liitossa häviäjän kanssa (Huovinen 1967: 67).

Vangituista huolehtimisen ironia kiteytyy kysymyksen, onko ylipäätään tarpeen sulkea osa kansasta piikkilangan sisään. Yksityiskohtainen ohjelma hyvän kohtelun varmistamiseksi (*”Valtiovallan on ennakoinvasti ryhdyttävä järjestämään keskitysleirien oloja [...]”*, s. 67) parodioi hyvinvointivaltion toiminnan logiikkaa, vahvistaen kuitenkin eheytysohjelmaan järjestyksen kansalaissovinnosta.

Savon Sanomissa 1967 julkaistussa kirjoituksessa *Ikkunat* (Huovinen 2012: 213–218) huomionarvoinen on tapa, jolla vallankumousromantiikka ironisoituu nousevaa elintasoja vasten. Aiheena on moderni arkkitehtuuri ja sen suomalaisen rakennusperintöön hakema katkos, joka konkretisoitui matalien, tasakattoisten talojen isoissa ikkunoissa. Aikakauden poliittisissa oloissa ne voivat kertojan mukaan muodostua riskitekijäksi, mikäli matalien kantojen ja heikon työllisyyden liikkeelle ajamat, vallankumouslauluja laulavat työläiset ja talonpojat päättävät kokoontua kankineen ja viikkateineen elintasoilun luksustalon patioille mielenosoitukseen.

Mihin suojautua, kun koko seinä on ikkunaa. Elintasoasukkaan ei auta kuin kyyristyä Kukkapuron Karusellituoliin, vetää kypäränsä päähänsä Okkolinin Lumpeenkukka ja panna karusellituoli pyörimään, niin että silmissä vilisevät (ennen lynkkausta) Metsovaaran tekstiilit, Linnovaaran taulut ja Aarikan napulaverhot (s. 215).

Luokkaviha ja suomalaisen muotoilun saavutukset olivat aikakauden todellisuutta. Mutta vihainen köyhälistö sekä designilla sisustettu moderni koti ovat satiirisessa kuvitelmassa eriaikaisia ja jyrkästi kontrastoituvia merkijärjestelmiä, jotka korostavat hyvinvointivaltiovaiheen nopeaa taloudellista ja sosiaalista muutosta. Kaksiäänisyydessään kirjoituksen ironia suuntautuu sekä vallankumouksen ideaan että elintason kohoamiseen liittyvään kerskakulutukseen rakentamisen ja asumisen ilmiöissä. Kulttuurinmuutoksen kannalta vastakkain asetetaan kansallisen rakennusperinnön juureva tarkoituksenmukaisuus ja kansainvälisten vaikutteiden kaavamainen seuraaminen, joka rinnastuu erottautumiseen tähtäävään herrasteluun.

Mainio esimerkki kansankuvaukseen kohdistuvasta ironiasta ja kirjallisuuden suhteesta yhteiskunnallisten epäkohtien tunnistamiseen on kertomus *Kirjallinen keskustelu* kokoelmassa *Mikäpä tässä* (Huovinen 1969: 89–93). Kerronta alkaa

regionalistisella maalailulla, joka virittää odotukset kainuulaisen syrjäseudun ja köyhän kansan puolustuspuheen taajuudelle.

Yhtyykö missään marraskuun apaus seudun proletariaaseen karuteen niin kuin kotiseudullani, sitä kerkesin kysellä itseltäni monestikin. Kun juna pysähteli, leijui työttömyys pikku kylistä pysäkin odotusbuoneen kautta ratapihalle, siitä junaan matkustajien keskusteluissa, heidän laiboissa poskissaan ja repuissa, joissa ei ollut paljon tultaisia tai viemisiä (Huovinen 1969: 89).

Tekijäksi esittäytyvä minä-kertoo vastapäätä istuutuu kitkerän ja kiusatun oloinen mies, seudun proletareja. *”Kaubukseni huomasi hänen lukevan uutista minulle äskettäin myönnetystä kirjallisuuspalkinnosta”* (Huovinen 1969: 89). Koska mies ei tunnista kirjailijaa, seuraa keskustelu, jossa työmies paheksuu taiteen apurahoja ja minä-kertoja yhtyy tuomion pistäen aina vain paremmaksi:

– Niin, nekin kirjailijat. Jos nyt pari sivua päivässä kirjoittavat, niin sitten laiskana källistelevät, ryyppäävät, reuhaavat matineoissa ja juovat kansan verta. Kirjapainojen nokiset orjat bypsävät niille killinkiä oman hikensä hinnalla. Kyllä tämä elämä on yhtä helvettä.
– Hyvä kun palkkionsa jaksavat nostella, sanoi mies.
– Ainahan sitä sen verran, sanoin (s. 92–93).

Huoviselle tyyppillisenä keinona toimii tuomitsemisen ja myötäilyn paisuttelu kokonaisuuden haltuun ottavaksi ironiaksi, joka huipentuu keskustelukumppanin vaivaantumiseen. Satiiriin voisi mieltää kohdistuvan kansaan, mutta kainuulaisen työmiehen taidekäsitys on maalina niin mitätön, että aikansa luokkadiskurssiin suhteutettuna uskotavampi kohde on tasa-arvon puutteen surkuttelu julkisessa keskustelussa, kirjailijoiden poliittinen osallistuvuus ja porvarillisen ammatin harjoittajina esittämä huono omatunto. Kertomus on tulkittavissa riiston ja herrastelun ideologemien rinnastuksena.

Turistina perukassa

Huovisen satiiristen kertomusten tapa käsitellä luokkasuhteita korosti hyvinvointivaltion järjestyksen tavoin kansallisen yhtenäisyyden tärkeyttä. Sen sijaan *Kuikan* kirjoitus *Pieni Lapin sarja* tuo esiin etelän ja pohjoisen vastakkainasetteluna ilmenevän alueellisen eron.

Kuikan nimikertomuksen (Huovinen 1963: 7–12) absurdit mielleyhtymät ovat tulkittavissa sekä modernismin estetiikan pilkaksi että sen to-

teuttamiseksi. Öllerijaurin jättiläiskuikka ui neuroottisesti ympyrää eikä ymmärrä uniaan. Sitä jähähtää kapteeni Ahabin lailla Lapin erämaan villiinnytämä dosentti Österling, Murreväärennöstä ja saksaa puhuvat saamelaiset onkivat niin kiiwaasti, että kenkäheinät kastuvat. Pohjoiseen ”aihealueeseen” suuntautuneena kertomus liioittelee ja muuntelee Lapin kirjallisuuden kliseitä. Näin se ironisoi kainuismi-keskustelussa esille tullutta luonnonkuvausten vähättelyä tavalla, jonka voi tulkita määrittelevän uudelleen ytimen ja periferian suhdetta.

Kertomus *Erämaan laki* kehittää aihetta sekä kirjallisuuden kansankuvauksen että syrjäseutujen työttömyys- ja toimeentulo-ongelmaa koskevan poliittisen puheen satiiriksi. Erämaan asukas Aate Linnoskari kirjoittaa sukulaisensa jo lähes unohdaneelle kaupunkilaisedälleen Simo Lojanderille kirjeen:

*Setä hyvä,
Ei ole nyt asiamme hyvässä mallissa. Tule nyt sinä,
perhana, meidät pelastamaan. Karhu söi mejän
lehmän, ja bīrvet tallasi viljat. Työhön en pysty kun
on silmäpasko. Tule nyt, perhana, ja tuo rahaa ja
eväitä tullessasi.
Toivoo Linnoskari Aate (Huovinen 1963: 13).*

Kirjeenkirjoittajan parodinen vaivaisuus muistuttaa 60-luvun sosiaalipolitiikan ongelmaksi konstituimaa pohjoisen pienviljelijää, lapsikatrasta huoltavaa mökkiläistä, jolle kaupungin ”konttorimiehen” on ojennettava auttava käteensä. Väliin asettuu kuitenkin erämaan laki. Eväsrepu ja paksun lompakon kanssa apuun hiihtävä Lojander kohtaa karhun, jonka psyykettä kertoja analysoi: ”[sen] *ihmisvihasa oli jotakin sairaalloista*” (Huovinen 1963: 15). Kuvattuaan Lojanderin julman lopun karhun hampaissa, siirtyy kertoja kolmena samansisältöisenä muunnelmana parodiaksi osoittautuviin johdopäätöksiin, joista viimeinen kuuluu näin:

*Erämaassa on omat asujansa, vahvat ja heikommat.
Ja heikommat sortuvat aina vahvempien jalkoihin. Silmä
silmästä, hammas hampaasta, niin se on. Lapissa
evät heikot kestä (Huovinen 1963: 16).*

Auttajan repun lihavalmisteet ja sokerit päätyivät karhun saaliiksi. Setäänsä etsimään lähteneelle Linnoskarille jäävät vainajan rahat ja kuiva-aineet. Vaikka valtiontaloudellisen järjkeilyn tuottavaksi katsoman palkkatyöhön siirtyminen tuottaa pienviljelijälle vaikeuksia, ei ”silmäpasko” hidasta karhunkaatoon lähtemistä (Huovinen 1963: 17).

Simo Lojander on yksi Huovisen hahmoista,

joka tulee syödyksi koska ei ymmärrä ympäristön asettamia ehtoja. Erämaan asukkaan tunteilematon toimintavalmius näyttäytyy lukijan sovinnais-eettisiä odotuksia ja hyväntekijän kolkkoa kohtaloa vasten häikäilemättömyytenä, vaikka perukan asukkaan on huolehdittava itsestään ja viranomaiset ovat kaukana. Kirjallisuuden kansankuvauksen aineksista kertomus kierrättää kansanmiehen ryhtymättömyyttä ja oportunistia Juutas Käkriäisen ja Ryysyrannan Joosepin tavoin, mutta Kuusen ”pienviljelijän lisäansio-ongelman” taustaa vasten kertomuksen lopun karhukeihästä takkoava Linnoskari näyttäytyy kaikkea muuta kuin avuttomana ja elämästään pois autettavana hahmona.

Otsikollaan tulenkantajien koneromantiikkaa parodioiva kertomus *Nykyaikaa etsimässä* (Huovinen 1963: 18–23) esittää Lapin ”luonnolliseksi” kuvitellun kansankulttuurin modernien vaikutteiden läpitunkemana. Nykyajan koittoa Pohjolassa tutkii ”ikuinen ylioppilas” Panumatti Ylihärsilä, jonka auton toimintaa häiritsevät moottorin sylinteriin päätyneet russakat, perunankuoret ja uunipuuro. Liikenteen pauhussa hän haastattelee keksityllä murteella tarinoivaa saamelaisukkoa noitarummusta ja etiäisistä (Huovinen 1963:20–22).

*Kun vanhat jumalat on käsitelty, tulee loitsujen vuoro,
ja sitten seuraavat sosiaaliset kysymykset lappalaisten
voimakentässä, kansantulon jakautuminen ennen ja
nyt, porokomitean mielintö suhteessa nyky aikaan ja
lohien pyynti dynamiitilla” (Huovinen 1963: 23).*

Katkelmassa rinnastetaan Lapin kirjallisuuden perusaineiksia hyvinvointivaltion sanastoon ja teknillistyvän luonnonvarojen riiston aiheisiin. Maailmassa olemisen tapojen ja kulttuuristen merkitysten rajuun muutokseen tarttuu myös *Erätarina* (Huovinen 1963:24–8), joka on travestia eräkirjallisuuden kuluneista metaforista ja naivista realismista. Laajemmin aiheeksi on ymmärrettävä teknillis-tieteellisten ajattelu- ja puhetaipojen tunkeutuminen metsästyksen sekä eränkänynnin taantuminen elämänneuvosta kaupallistuneeksi harrastukseksi.

Pienen Lapin sarjan päättää hieman surumielinen kertomus *Ruotsalaiset* (Huovinen 1963: 46–52), jossa Mossellaan Lapin taimenkoskille kōrötellyt A. Luikku jää harrastusvälineiden elintaso-kilvassa pahoin ruotsalaisturistien materiaaliylivoiman jalkoihin. Näiden parafrasien myötä sarjan teemaksi voitaneen hyväksyä Pohjois-Suomeen suuntautuneen valtiollisen ekspansion vauhdittama kapitalistinen modernisaatio ja sen kulttuuriset seuraukset.

Kliseet Lapista ja sen asukkaista törmäävät valtiokapitalististen käytäntöjen tuottamaan nykyi- kaan. Muutos vanhentaa erä- ja kansanperinteet ja pettää romanttiset odotukset. Pohjoisen ihmiset esitetään kuitenkin paikalliset olosuhteet ja ajan edellytykset tuntevina: vanhentuneen tiedon varassa Lapissa seikkailevat etelän dosentit, tutkijat ja avustajat. Ruotsalais-kertomus tuo aiheeseen kansainvälisen vertailun, johon esimerkiksi Kuusi talouskasvun imperatiivissaan vetoaa (1963: 34). Huovisen kertomuksessa Ruotsin vetovoima on kuin veteen viskattu kiiltävä viehe. Se on laaduk- kaiden kulutustavaroiden runsautta tuottamaan kykenevän läntisen kapitalismin ”maailmallista” houkutusta. ”Vihollisen materiaaliyivoima” vii- ttaa idänsuhteiden karvaisiin kokemuksiin. Kuiten- kin juuri Lapin koskella ja eränkäynnissä on ruot- salaiskalastajien tavarantalous ylimääräistä.

Suomen alueellista olemusta ja kulttuurista si- jaintia tarkastellaan myös kokoelman *Mikäpä tässä* pakinnassa *Keskimääräinen turisti*. Kirjoitus tutki turis- miin liitettyjä odotuksia (”*Monin paikoin turistien ikävöinti voittaa lemmentuokun [..]*”, Huovinen 1963: 104) ja aiheesta käytyä keskustelua ankeaa arkea vasten:

Ei voi välttyä tietyltä vahingoniln ja säälin tunteelta nähdessään belgialaisessa autossa herttaisen perheen – he ovat joutuneet Euroopan etäisimpään perukkaan. Luonnollisesti Suomen mahtava luonto näyttäytyy heil- le kaikessa loistossaan, mutta toisaalta, mitä kaikkea outoa ja ihmeellistä heidän onkaan koettava linja- autoasemien käymälöissä, ravitsemusliikkeissä ja tietä kysellessä... [...] moni graniitin karu askeettinen ruo- kalaji antanee heille käsityksen suomalaisesta sisusta (Huovinen 1963: 112).

Suomi asemoidaan vankasti periferiaan, ja ilman turistinkaipaajien reformiagenda kertoo tavoit- taa hyvin sen, miten oudoilta (epäeurooppalaisil- ta) maa ja asukkaat näyttävät ulkopuolisen silmin. Turismin ilmiötä lähestytään kansainvälisen (Eu- roopan perukka), kansallisen (Suomen mahtava...) ja paikallisen (käymälät jne.) skaalan lävitse. Turis- miin kohdistuvat paikalliset toiveet näyttävät turhina: kaikkialla janoetaan turistien rahaa ilman mainittavia kulttuurisia vetonauloja. Maan alueke- hityserot oikeuttavat asiayhteydessä jopa vakavan riistoretoriikan:

Joka tapauksessa ei ole syytä päivitellä Pohjois-Suomen kalleutta matkailusentuna. Pitäisikö heidän, joita jo muutenkin kupataan, joilta viedään säbke pitkiä linjoja myöten Etelään; joiden rantojen, järvien jopa

poropalkistenkin vuosisatainen rauha turmellaan teko- altailla; jotka pimeiksi taviksi unohdetaan oman on- nensa nojaan; joilta riistetään kallein pääoma – nuori työvoima ja nuori sivistyneistö, pitäisikö heidän myydä rauhansa ja iänikäiset nautintansa halpaan hintaan tien täydeltä humeltaville löysäläisille (Huovinen 1963: 109).

Osana kapitalistista modernisaatiota turismin asia- yhteys on siis elinkeinojen, luontosuhteen ja de- mografisten muutosten vauhti, jonka kronotoop- pisenä esityksenä toimii tie (vrt. *Lampaansyöjien* automatka). Väkeä on liikkeellä ”tien täydeltä” ja nimenomaan auto pääomaintensiivisenä tuotteena ja uutena energian syötön ja nopeuden määritel- mänä soveltuu muutoksen ja uuden todellisuuden kuvaksi.

Riiston skaalat

Seuraavaksi tarkastelen kuinka kansainvälisyys kietoutuu paikallisen ja kansallisen ristiriitaan, ja kuinka sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vaatimus palvelee pyrkimystä sosiaaliseen valtaan kokoel- man *Rasvamaksa* (1973) kertomuksissa.

Rasvamaksaan sisältyy 2000-luvulle asti keskus- telua herättäneen kannibalismiaiheen (*Ihmissyöntiä I–II*) ohella kolmaskin teollisuus- ja kehitysmaiden suhteisiin tarttuva satiiri. *Nyt siirtomaita valloitta- maan* (Huovinen 1973: 103–110) esitellään valtio- opilliseksi tutkielmaksi. Se tematisoi riistosta huo- lestumisen, jota taustoitetaan tarkastelemalla Suo- men asemaa maailmantaloudessa:

Kaiken pippurin, bedelmät, öljyn, kahvin, teen, timan- tit, kumin, myrhan ja ambran olemme kalliilla rahalla ostaneet. Kaupankäynnissäkään tuskin lienemme olleet keskitasoa nerokkaampia, eiköhän lie maksettu mo- nesta tuotteesta enemmän kuin joku toinen... Ja kaik- ki tämä kauppa on käyty rahalla, joka on kiskottu irti karusta, kivikkaisesta maasta (Huovinen 1973: 104).

Länsimainen huono omatunto esitetään Suomen ja varsinkin sen periferioiden kannalta absurdiksi. Kritisoitava valkoisen miehen taakan kantajaksi ilmoittautuminen merkitseekin symbolista samastu- mista Eurooppaan.

Mietinnön juoni on ehdotus siirtomaapoliti- kaksi: Suomen tulisi valloittaa Monaco, Islanti ja Madeira. Valloitusten suunnittelu tarjoaa kertojalle tilaisuuden sisä- ja ulkopoliittiseen satiiriin. Esi- merkiksi Monacon valloituksen sotilas-poliittiselle uskottavuudelle luodaan näennäsedellytyksiä

muistuttamalla ”[...] *avunantosopimuksesta Suomen ja erään toisen valtion välillä...*” (Huovinen 1973: 106). Monacon kasinot toimisivat verotulojen lähteenä. Jalansija Välimerellä yhdistäisi Suomea Eurooppaan. Monacon ruhtinaat säilyttäisivät muodollisen asemansa, mutta saisivat tuekseen suomalaisen kuvernöörin: ”*Kuvernööriksi valittaisiin jokin suomalainen kansanedustaja, kernaimmin keskustapuolueen tai SKDL:n jäsen. Pätevyysvaatimus olisi luonnollisesti kansakoulu ja toimisijatyössä opittu valtiomiestaito.*” Skaala toimii satiirin keinona heittämällä suomalaisen poliitikon paikallistasolta kansainvälisiin parrasvaloihin.

Islannin miehitys ja sen kuvitteellinen siirtomaasema ovat satiiria ”ulkopolitiikan ensisijaisuudesta” Suomessa:

Pian islantilaiset oppisivat suomalaisen tyylin. He näkisivät, että oikea tapa päästä pinnalle on hankkua Islantia, sen tuloeroja, keinoa sosiaalipolitiikkaa, sanan- ja opiskelun vapautta (sanavapaus on rikkailla lehdillä, opiskella saavat vain rikkaat). Intomielisesti he ylistäisivät vastaavia Suomen oloja. He matkustaisivat joulukuun 6. päivän juhliin Suomeen ja kielsivät miten on heikot olot Islannissa. Suomen lehdet haukaisivat olan takaa Islannin takapajuisuutta, keinoa sosiaalipolitiikkaa ja tasa-arvon puntetta, mutta ylistäisivät Islannin ulkopolitiikkaa. Islannissa luettaisiin kylmä rinki persesilmässä Savon Sanomia, Hämeen Yhteistyötä ja Pohjolan Sanomia... (Huovinen 1973: 108).

Islanti siis suomettuisi. Oman yhteisön arvostelu kertomalla vieraasta maasta on koeteltu satiirin keino. Humoristisuus perustuu jälleen skaalojen hyödyntämiseen: Suomen kääpiövaltioihin kohdistamina suurvaltojen menettelytavat parodioituvat lilliputti-imperialismiksi.

Huovinen satiirit hyödyntävät usein nimeämisiä ja luetteloita, kuten kertomuksissa *K:n projektin työtätekevät toimihenkilöt tuomitsevat sosiaalidemokraattisen pyrkyrin* (Huovinen 1973: 82–89) ja *Postia* (90–96). Poliittisiin virkanimityksiin suuntautuva ”K:n projekti...” torjuu projektin käsitteen tärkeilevänä uusi kielen sanana. K viitanee suomalais-neuvostoliitolaisten kauppasuhteiden saavutuksena pidettyyn Kostamuksen rakennussopimukseen. Projektia toteuttavan valtiojohtoisen yrityksen osastopäällikön virkaa hakeneet henkilöt kertoja esittelee seuraavaan tapaan:

– *Audun Sixten Bror Ejnarsgosse, syntynyt 1919, tekniikan tohtori, konsuli. Ejnarsgosse oli ollut johtamassa kahden tehtaan rakentamista Boliviassa.*

Kemian assistentti Polilla vv. 1947–48. Porvoon kaupunginvaltuutettuna neljä vuotta. Kylpenyt kerran Abti Karjalaisen kanssa. Sotilasarvo majuri. Puolue ruotsalainen kansanpuolue (Huovinen 1973: 82–83).

Kerronta hyödyntää ansioluettelomateriaalia, johon satiirisena elementtinä sisältyvät poliittiset ”sauna-ansiot”. Hakijoita esitellään kuusi. He edustavat suurimpia puolueita ja ovat tehtävään soveltuvia. Tavoitellun viran poimii kuitenkin 29-vuotias ”hum. kand.” Ulf Wolf Liepajanlahti, vaikutusvaltaisen herran vävy ja uunituore sosiaalidemokraattisen puolueen jäsen. Tuntemattoman nuorukaisen aatteet ovat vasemmistososiaalidemokratian parodiaa. Liepajanlahden kerrotaan kannattavan verotuksen kiristämistä, ihmisten omaisuuden ottamista valtiolle ”pitovaatteita myöten”, sekä Suomen kaikkien lehmien teurastamista ja maitotuotteiden ostamista Tansaniasta ja Itä-Saksasta (Huovinen 1973: 85). Satiirin kohteena hahmottuva subjektiviteetti (”poliittinen broileri”) esitetään kansainvälistymisen skaalapolitiikan edustajana, joka on aina valmis edistämään edistykseellisten ulkomaiden asiaa kansallisen takamaan kustannuksella.

Kertomuksen symbolinen vastaus poliittisiin virkanimityksiin on oppineiston työväestöltä oppiminen: sivuutetut hakijat muodostavat lähetystön ja marssivat esittämään vastalauseensa. Suunniteluosaston toimihenkilöt tukevat mielenilmausta korpilakolla. Lähetystön puheenvuoroista lainattakoon insinööri Potkavuon (SKYP – SMP:sta irtautunut oppositio) lausunto, joka parodioi poliittisen puheen ja unohtetun kansan retoriikan absurdismiksi:

Olen masentunut Pöhö-Suomen nimikirjoista. Vaikka tässä maassa jalostettu mansikka tuottaa satoa koko lyhyen suomalaisen kesän, niin silti apulannoitteilla pyritään onnellistuttamaan sosialistisia siianporsaita. Tuomitsen virastomme sisällä tapahtuneen nimityksen vähänäkisten nimessä. Kyllä täytyisi asiallisuuden tulla nimityspolitiikkaan. Olen syntynyt moisissa väentuvassa savupirtissä mäkeituvassa niitysaunassa, joten en hyväksy sosiaalidemokraattista virkojen rohuuamista (Huovinen 1973: 89).

Pöhö-Suomi on satiirikon nimitys paisuneelle valtiokoneistolle, jonka voiteluaineena kiertävä raha ruokkii kyseenalaisia hankkeita ja virantavoittelijoita. Samalla se viittaa kulutusyhteiskuntaan ja sen elintasosairauteen.

Postia kertoo byrokraattisen pilan kohteeksi

joutuneesta maanviljelijä Usko Virrasta. Hurskas valtiokansalainen saa (väärennökseksi osoittautuvan) kirjeen lääninhallituksesta, joka syyttää häntä ”hiililydraattien ja valkuaisaineiden aiheuttamasta polttamisesta kehossa”. Usko Virta menettää mielenrauhansa ja yrittää puolustaa mainettaan. Kertomuksen satiiri tihentyy kuitenkin henkilöhaamon silmiin sattuvassa detaljissa, sanomalehteen painetussa julkilausumassa:

Kehitysalueilla ei ole tasa-arvoa, ihmiset ovat eriarvoisia. Pitäisi saada ihmiset tasa-arvoisiksi. Palkat pitäisi saada kaikille samansuuruisiksi.

Kehitysalueen ihminen Suomessa tienaa keskimäärin 273 markkaa vuodessa. Metsänmyyntitulot yhtä maatilaa kohden vuodessa ovat 117 markkaa. Kun metsänviljelymenot tilaa kohti ovat 8907 markkaa vuodessa, tulee tilallisille tappiota 8790 markkaa kulkekin. Näin ei voi jatkua. Kaikki olisi saatava kehitysalueen ihmiselle ilmaiseksi. Tieto ei kulje kehitysalueella, eikä mene perille. Joka läänin olisi perustettava läänintanssijattaren virka, ja hän tanssisi nuorisodiskoteekeissa. Olisi myös perustettava lääninastujan virka. Hän astuisi läänin naiset. Mitä useampi taiteilija joutuisi Läänille, sen parempi (Huovinen 1973: 91–92).

Allekirjoittajalista on julkilausumaa pidempi ja se koostuu keinotekoisista ”hyvinvointivaltionimisistä”, kuten Theo Avohoito-Sosiaalikkala tai T. Jäsenkirja-Järstä. Alkoholilainsäädännön uudistusta johtanut Alkon pääjohtaja Pekka Kuusi on saanut nimikkoväännöksen: B. Kuusi-Juopottelation. Ahdinkoon joutuneen pienviljelijän ja kehitysalueen asianajajina esiintyvien, virkoja tavoittelevien ”hyvinvointivaltioihmistien” asetelmassa ihmissubjekti näyttäytyy valtiollisten käytäntöjen läpäisemänä.

Satiiri kohdistuu jälleen aikakauden riistoretoriikkaan, josta hyvä esimerkki on Aku-Kimmo Ripatin ja Paavo Kähkölän toimittama pamfletti *Siirtomaasuomi* (1971). Julkilausuman sisältö läänintaiteilijoihin ivaa nimenomaan Oulun läänin läänin kirjailijana toiminutta Ripattia, jonka kulttuuripoliittista aktiivisuutta Huovinen karsasti.

Armonisku kansainvälistymisen skaalapoliitikalle on Huovisen myöhempi kertomus *Ottivat opikseen* vuodelta 1986. Se käsittelee Suomen kansainvälistä vaikutusvaltaa ja tämän seurauksia ”osallistumiselle” ja julkiselle keskustelulle. Kertomuksessa henkilö nimeltä Rampsay matkustaa Suomesta lomalle Pääsiäissaarille. Matkalla hän lupaa pysähtyä antamaan lausuntoja tiedotusvälineille Tukholmassa, Frankfurtissa ja Pariisissa.

Rampsayn statusta ei valoteta mitenkään, eikä selviä, miksi hänen lausunnoistaan oltaisiin kiinnostuneita. Aukko on kertomuksessa oleellinen. Se rinnastuu Suomen kansainvälisen vaikutusvalan puuttumisen syihin. Jokaisella lentoasemalla Rampsay pitää puheen, jossa hän diplomatian ja poliittisen korrektiuden sääntöjen vastaisesti solvaa maata ja kansaa sekä esittää patavanhoillisia toimenpidesuosituksia yhteiskunnallisten ongelmien voittamiseksi. Kaikkialla Rampsay otetaan innostuneesti vastaan. Palatessaan hän voi todeta annettuja neuvoja ryhdytyn noudattamaan: Ranskassa käännetään Laestadiuksen postilloja, Saksassa ajetaan alas teollisuutta ja Ruotsissa Maraboun suklaaseen on lisätty kaakaota.

Joka tapauksessa oli nyt kumoutunut ajatusluutuma, että pienen kansan on mahdotonta vaikuttaa suurten kansojen asioihin. Mehän muistamme rauhanjunat, rauhanpyöräilyt, rauhankyykkäjublat, rauhanmuurin pohjalelut, Chile-mielenosoitukset, atomiaseiden kielto-marssit ja monet muut mielenilmaisut. Kynnikot olivat niistä sanoneet, etteivät suurvaltojen johtajat koskaan tule kuulemaankaan moisista hassuista kansanliikahduksista. Mutta nyt oli asetelma muuttunut täysin (Huovinen 1986: 152).

Satiirin ärsykkeenä on poliittisen osallistumisen tärkeilevä helppous ja tyhjyys tilanteissa, joissa osallistumisen kohde on kaukainen ja seuraukseton, vailla vastuuta tai osuutta hyötyjen ja haittojen jakamisessa. Rampsayn julistuksen vastaanotto on tulkittavissa myös skeptiseksi kommentiksi kirjallisuudella vaikuttamiseen, ja sen taantumuksellinen sisältö tekijän oletettuun konservatiivisuuteen kohdistuvaksi itseironiaksi.

Päätelmät

Yksi artikkeli ei riitä kattamaan Huovisen satiirien suhdetta valtiolliseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiinsa. Siksi tarkastelun ulkopuolelle on pitänyt rajata tutkimisenarvoisia ja oleellisia asioita, kuten Huovisen satiirien suhde presidentti Kekkoseen tai hyvinvointivaltion tuottama luontosuhteen muutos. Sikäli kun alueellisen ristiriidan tarkastelu tavoittaa hyvinvointivaltion radikaalin modernisatioluonteen, on se alustava kontribuutio luontosuhteen ongelmaan.

Hyvinvointivaltion luokkakompromissin tasolla Huovisen satiirit asettuvat kansallisen yhtenäisyyden taakse pilkkaamalla yhtenäisyyttä hajottavia voimia, kuten luokkavastakohtaisuuden korostamista tasoittuvan tulonjaon olosuhteissa, tai valtio-

alueen jakamista arvokkaisiin ja arvottomiin alueisiin sosiaalipoliittisessa ja kirjallisessa keskustelussa (riiston ja herrastelun ideologeemit). Huovisen satiirin skaalapolitiikka korostaa siis kansallista yhtenäisyyttä, mutta puolustaa alueellista ja paikallista omaleimaisuutta ja eroa. Kansainvälinen skaala poliittisine vaaroineen sekä merkityksellistää kansallisen yhtenäisyyden että suhteellistaa siihen kiinnittyvät vallan käytännöt.

Pilkatessaan ”kehitysalueiden” surkeutta korostavia puhetapoja (”Siirtomaasuomi”) Huovisen satiirit pyrkivät oikeuttamaan itäisen ja pohjoisen periferian aseman osana valtiokokonaisuutta. Puolensa pitäminen etelän materiaalista ja symbolista ylivaltaa vastaan niin yhteiskunnallisessa kuin kirjallisessa keskustelussa pyrki pohjoisia seutuja Suomen kartalle. Poliittisena tekona se merkitsi periferian valtiollisen haltuunoton ja vallankäytön yksisuuntaisuuden omaleimaista politisointia.

Tuotantotavan historiallinen muutos ilmenee Huovisen tavassa tarkastella yhteiskunnallisen keskustelun ja markkinajulkisuuden ilmiöitä esimerkiksi erä- ja talonpoikaiskulttuurien kielen ja arvojen kautta. Tulkintani mukaan ”lyhyiden erikoisten” satiiri on ymmärrettävissä muodon ideologiana. Moniaineksisuudessaan ”lyhyet erikoiset” ovat paitsi Huovisen kekseliään muotokatku, myös poliittinen vastaus laajenevaan ja politisoituvan julkisuuteen ja kokonaisen elämäntavan muutokseen. Niissä satiirikko sekä kiittää että kiroaa kohoavaa elintasoja, ja osallistuu samalla itsekin politikoimiseen moittiessaan politisoituvaa yhteiskuntaa.

Huovisen monimielisiä satiireja ei voida liittää mihinkään puoluekantaan, eikä niitä voida Rajalan (2012: 59, 273) tavoin tarkastella nykyisen perussuomalaisuuden prefiguraationa. Huovisen satiirin riippumaton erimielisyys toteuttaa modernismin ideaa taiteen autonomiasta. Siksi se oli poliittista olosuhteissa, joissa taiteelta vaadittiin osallistuvaa yhteiskunnallisuutta ja puoluesidonnaisuutena ymmärrettyä ”poliittisuutta”. Puntarpäiden (vrt. Kianto 1909: ”Punaisen viivan kiiwas nuori sosiaalidemokraattinen agitaattori”) metelöintiin ja valtiollisen subjektivaation tunkeiluuteen Huovisen satiiriset kertomukset vastasivat nauramalla niin ”riistetyille” kuin ”herrastelijoillekin”.

Lähteet

Bahtin, Mihail (1979). *Kirjallisuuden ja estetiikan ongelmia*. Progress, Moskova.
 Brenner, Neil (1999). Beyond state-centrism? Space, territoriality, and geographical scale in globalization studies. *Theory and Society* 28:1, 39–78.

Carlsson, Sinikka, Huhtala, Liisi, Karkulehto, Sanna, Leppihalme, Ilmari & Märsynaho, Jaana (2010, toim.). *Pohjois-Suomen kirjallisuushistoria*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
 Dahrendorf, Ralf (1969). *Luokat ja luokkaristiriidat teollisessa yhteiskunnassa*. WSOY, Helsinki.
 Esping-Andersen, Gosta (1990). *The Three Worlds of Welfare Capitalism*. Polity Press, Cambridge.
 Gramsci, Antonio (1916/1995). Sosialismi ja kulttuuri. Teoksessa Koivisto, Juha, Mäki, Markku & Uusitupa, Timo (toim.) *Mitä on valistus?* Vastapaino, Tampere.
 Greenberg, Jonathan (2011). *Modernism, Satire, and the Novel*. Cambridge University Press, Cambridge.
 Huovinen, Veikko (1963). *Kaikke*. WSOY, Porvoo.
 Huovinen, Veikko (1967). *Lyhyet erikoiset*. WSOY, Porvoo.
 Huovinen, Veikko (1969). *Mikäpä tässä*. WSOY, Porvoo.
 Huovinen, Veikko (1970). *Lampaansyöjät*. WSOY, Porvoo.
 Huovinen, Veikko (1973). *Rasvamaksa*. WSOY, Porvoo.
 Huovinen, Veikko (2012). *Luonnonkierto*. Siltala, Helsinki.
 Hämäläinen, Unto (2012). Mies, joka osasi sanoa kyllä. *Helsingin Sanomat, Kuukausiliite* 1.6.2013, N:o 495, 30–7.
 Jameson, Fredric (1981/2002). *The Political Unconscious*. Routledge, Lontoo.
 Jessop, Bob (1990). *State Theory*. Polity Press, Cambridge.
 Jessop, Bob (2008). *State Power. A Strategic-Relational Approach*. Polity Press, Cambridge.
 Jussila, Osmo, Hentilä, Seppo & Nevakivi, Jukka (toim. 2009). *Suomen poliittinen historia 1809–2009*. WSOY, Helsinki.
 Kare, Kauko (1953). Nykyinen maailmankäsitys. *Suomalainen Suomi* 1/1953, 36–8.
 Karonen, Vesa (1997). Tero Liukkonen tulkitsee Veikko Huovisen tuotannon mutta pitää kirjailijan piilossa. Veitikka ajattelee toisin. *Helsingin Sanomat* 25.1.1997.
 Karonen, Vesa (2000). Ilmeitä isänmaan ja Ernon kasvoilla. *Helsingin Sanomat* 10.12.2000.
 Kekkonen, Urho (1952). *Onko maillamme malttia vaurastua?* Otava, Helsinki.
 Kempainen, Jukka (2014). Rutimuljus. <http://kempainen.blogspot.fi/2014/05/rutimuljus.html>. 27.6.2014
 Kianto, Ilmari (1909). *Punainen viiva*. Otava, Helsinki.
 Kuusi, Matti (1953). Ärsykeitä-palsta (nimim. Piipää). *Suomalainen Suomi* 5/1953, 315–320.
 Kuusi, Pekka (1963). *60-luvun sosiaalipoliittikka*. WSOY, Porvoo.
 Legg, Stephen (2009). Of scales, networks and assemblages: the League of Nations apparatus and the scalar sovereignty of the government of India. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 34:2, 234–253.
 Lewis, Wyndham (1934/1964). *Men without art*. Russell & Russell, New York.
 Linkola, Pentti (1960/2008). Runo-Suomi vai hyvinvointivaltio. Teoksessa Vadén, Tere (toim.) *Linkolan ajamana*. Like, Helsinki.
 Liukkonen, Tero (1997). *Veikko Huovinen. Kertoja, veitikka, tosinajattelija*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
 Lounela, Pekka (1953). Kainuusta etelään. *Ylioppilaslehti* 1953.
 MacKinnon, Danny (2010). Reconstructing scale: Towards a new scalar politics. *Progress in Human Geography* 35:1, 21–36.
 Medvedev, Pavel (1928/2007). *Formaali metodi kirjallisuustieteessä. Kriittinen johdatus sosiologiseen poetiikkaan*. Vastapaino, Tampere.
 Moisio, Sami (2012). *Valtio, alue, politiikka. Suomen tilasubteiden sääntely toisesta maailmansodasta nyky päivään*. Vastapaino, Tampere.

- Niemi, Juhani (1999). Kirjallisuus ja sukupolvikapina. Teoksessa Lassila, Pertti (toim.) *Suomen kirjallisuushistoria 3. Rintamakirjeistä tietoverkkoihin*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Paasilinna, Erno (1996). *Tähänastisen elämäni kirjaimet*. Otava, Helsinki.
- Pylkkö, Pauli (2006) ”Ukon ilta”. Teoksessa Arnkil, Antti & Sinivaara, Olli (toim.) *Kirjoituksia Väinö Linnasta*. Teos, Helsinki.
- Rajala, Panu (2012). *Hirvuisen humoristi. Veikko Huovisen satiirit ja savotat*. WSOY, Helsinki.
- Riikonen, Hannu K. (2012). Huumorin ja satiirin rajamailla: Veikko Huovinen ja Arto Paasilinna. Teoksessa Kivistö, Sari & Riikonen, Hannu K. (toim.) *Satiiri Suomessa*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- Ripatti, Aku-Kimmo & Kähkölä, Paavo (1971). *Sürtomaasuomi*. Gummerus, Jyväskylä.
- Siltala, Juha (2009). *Sisällissodan psykohistoria*. Otava, Helsinki.
- Tarkka, Pekka (2000). *Suomalaisia nykykirjailijoita*. Tammi, Helsinki.
- Tarkka, Pekka (2001). Mitä oli Kainuismi. *Helsingin Sanomat* 18.8.2001.
- Tuomioja, Erkki (1996). *Pekka Kuusi: Alkoholipolitiikka, sosiaalipolitiikka, ihmiskuntapolitiikka*. Tammi, Helsinki.
- Valtiopäivät 1963, Pöytäkirjat I. Eduskunta, Helsinki.
- Valtiopäivät 1965, Pöytäkirjat II. Eduskunta, Helsinki.
- Valtiopäivät 1966, Pöytäkirjat I. Eduskunta, Helsinki.
- Valtiopäivät 1976, Pöytäkirjat 3. Eduskunta, Helsinki.
- Vartiainen, Perttu (1998). *Suomalaisen aluepolitiikan kehitysvaiheita*. Sisäasiainministeriö Aluekehitysosasto, Helsinki.
- Vološinov, Valentin (1929/1990). *Kielen dialogisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Weisenburger, Steven (1995). *Fables of subversion. Satire and the American novel 1930–1980*. The University of Georgia Press, Ateena.
- Uljas, Päivi (2013). Déjà-vu. Eli historian toisinnot ja uuden aikakauden haaste. *Niin & näin* 20:78, 41–7.